

Руслан ТИМЧЕНКО

**ВЗАЄМИНИ СИМОНА ПЕТЛЮРИ І
ЄВГЕНА ПЕТРУШЕВИЧА У КОНТЕКСТІ
УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ
(ЛИСТОПАД 1918 – ЛИПЕНЬ 1919 рр.)**

Проаналізовано міжособистісні взаємини лідерів УНР і ЗУНР С. Петлюри та Є. Петрушевича в період підготовки, ухвалення та реалізації Акту злуки. Розглянуто передумови об'єднання двох держав, проаналізовано перебіг боротьби за відновлення незалежності. Основну увагу зосереджено на характеристиці суперечностей, що виникли у першій половині 1919 р. між владними інституціями УНР та ЗУНР.

Ключові слова: *Є. Петрушевич, С. Петлюра, державотворення, Акт Злуки.*

Завершення Першої світової війни, розпад європейських імперій сприяли пробудженню національної свідомості підкорених народів і уможливили створення незалежних держав. Зокрема, 1 листопада 1918 р. було проголошено Західно-Українську Народну Республіку. Виникнення даного державного утворення збіглося в часі з протигетьманським повстанням під проводом Директорії в Наддніпрянщині, у результаті якого було ліквідовано гетьманат П. Скоропадського й відновлено Українську Народну Республіку. Ці знакові події поклали початок складному об'єднувачому процесу двох українських республік в одне ціле.

Важке економічне становище, наступ зовнішніх ворогів, відмінності в розвитку Галичини і Наддніпрянщини наклали значний відбиток на реалізацію соборницьких домагань українців. Великий вплив на об'єднувачу політику УНР і ЗУНР мали їх лідери – Симон Петлюра і Євген Петрушевич. Їхні особистісні орієнтири, світогляд, бачення перспектив державного розвитку залишили помітний слід у політичному, економічному, військовому житті українських держав.

Проблема взаємовідносин лідерів УНР і ЗУНР у листопаді 1918 – липні 1919 рр., а саме часу від створення держави в Наддніпрянщині до переходу Галицької армії за Збруч спеціально не досліджувалася, тому потребує більш глибокого аналізу та уточнення важливих фактологічних деталей. Лише частково дане питання висвітлене у спогадах безпосередніх учасників тих подій (І. Мазепа, М. Лозинського, О. Назарука, В. Винниченка та інших)¹, працях учених української діаспори (В. Вериги, М. Стахіва, С. Ярославина)² та доробках сучасних дослідників (В. Солдатенка, М. Литвина, В. Сергійчука, С. Литвина)³.

Доповідач ставить завдання: проаналізувати міжособистісні відносини Головного Отамана і Президента Української Національної Ради (УНРади) та показати їх вплив на хід втілення Акту злуки.

С. Петлюра і Є. Петрушевич були найпомітнішими постатями українського державотворчого процесу кінця 1918–1919 рр. Тому політичне життя даного періоду не можна розглядати без цих видатних, але не позбавлених протиріч особистостей. Їхні зв'язки, як лідерів держав, розпочалися, за повідомленням “Стрийського вісника”, ще в кінці листопада з листа С. Петлюри до президента УНРади, де повідомлялося, що він здобув Київ, знищив московських офіцерів, правління гетьмана П. Скоропадського прийшло до занепаду, а Український Національний Союз встановив контроль над наддніпрянською територією⁴. Хоча відомо, що Київ був здобутий військами Директорії 14 грудня 1918р., а оригінал даного листа досі не виявлений. Тому є ймовірність, що ця замітка покликана була посилити соборницькі настрої серед галичан щодо союзу з УНР, а можливо, перемога під Мотовилівкою дала підстави авторові листа дещо оптимізувати ситуацію.

Успішне розгортання повстання під проводом Директорії та відновлення УНР, а також польська експансія проти ЗУНР динамізували процес об'єднання. 1 грудня 1918 р. у Фастові підписано передвступний договір про злуку двох держав, за яким: “Західно-Українська Народна Республіка заявляє сим непохитний намір злитись у найкоротшім часі в одну велику державу з Українською Народньою Республікою, значить, заявляє свій намір перестати існувати, як окрема держава, а натомість увійти з усією своєю територією й населенням, як складова частина державної цілоти, в Українську Народню Республіку”⁵.

Під тиском поляків УНРада змушена була переїхати зі Львова до Тернополя, а згодом до Станиславова, де 2 січня відбулося її засідання. Є. Петрушевич у промові відмітив складне становище Галичини, згадав полеглих борців і наголосив, що “кров най буде тим першим зеном, що лучить нас в одну соборну Україну... Нас ждуть важні завдання, найперше – злука з Наддніпрянською Україною”⁶. Його виступ неодноразово переривався бурхливими оплесками.

С. Вітик, галицький соціал-демократ, мав власний погляд на об'єднання з Великою Україною: “Треба установити переходову комісію, а ціле правління передати в руки укр. власти в Києві. По злуці буде наш край найбагатший. Злука конечно й з економічного боку. Мусимо проголосити її з огляду на мирову конференцію вже сьогодні. Як народи хочуть, так і Антанта мусить поступити”⁷. Отже, він вірив у те, що Антанта визнає українську державу з самого початку, ще з утворення УНРади, й виступав за повне об'єднання з Наддніпрянщиною. Секретар військових справ Д. Вітовський висловився проти ліквідації кордонів між Галичиною і Великою Україною до того часу, поки не буде заключений договір про товарообмін. До того ж Наддністріянщина має зберігати автономію до скликання Національних Зборів у Києві, а посол Т. Старух запропонував ввести до Директорії двох членів з Галичини⁸. Як бачимо, серед західноукраїнських діячів не було одностайності у визначенні форми об'єднання з УНР.

3 січня 1919 р. у Станиславові – тодішній столиці ЗУНР відбулася ратифікація Фастівської угоди: “Українська Національна Рада, виконуючи право самовизна-

чення Українського народу проголошує торжественно з'єдинене з нинішнім днем Західно-Української Народної Республіки і Української Народної Республіки”⁹. У той же час затверджувалися положення, які обговорювалися у Фастові щодо законодавчої й виконавчої влади в краї: “До часу, коли зберуться установчі збори зєдиненої Республіки, законодавчу владу на території бувшої Західно-Української Народної Республіки виконує Українська Національна Рада”¹⁰, а цивільна і військова адміністрація підлягала Державному Секретаріату.

На цьому ж засіданні Є. Петрушевич виголосив промову щодо об'єднання з УНР: “Ухвалений закон залишиться в нашій історії одною з найкращих дат. По лінії з'єдинення не було між нами двох думок. Сьогоднішній крок піднесе нашого Духа і скріпить наші сили. Від сьогоднішнього дня існує тільки одна Українська Народна Республіка. Нехай вона живе”¹¹.

З нагоди прийняття історичного документа УНРаду гаряче привітав представник УНР Р. Трохименко: “Ми є одно тіло, одна душа, ваша перемога є наша, а ваша туга і біль – є наша туга і біль, наша історична судьба мусить бути вашою, а ваша нашою”¹². А посланець Закарпаття С. Клочурак просив, “щоби галицькі українці подали помічну руку, щоби допомогли їм злучитися з Галичиною, а через неї і з Великою Україною в єдину Соборну Україну від Тиси до Кубані”¹³.

З метою урочистого нотифікування Ухвали УНРади від 3 січня 1919 р., завершення оформлення злуки двох республік, а також участі в роботі Трудового Конгресу України 16 січня до Києва відбула на представницька делегація ЗУНР на чолі з Л. Бачинським. 19 січня відбулася нарада Директорії, Ради Народних Міністрів із представниками ЗУНР щодо об'єднання двох республік.

Урочистості 22 січня 1919 р. з приводу соборності українських земель розпочалися промовою голови делегації ЗУНР, віце-президента УНРади Л. Бачинського, який, зокрема, сказав: “Український нарід західньо-українських земель, будучи одною кров'ю, одним серцем і одною душею з усім народом Української Народної Республіки, власною нашою волею хочемо й бажаємо одновити національну державну єдність нашого народу, що існувала за Володимира Великого і Ярослава Мудрого, а до якої стреміли наші великі гетьмани – Богдан Хмельницький, Петро Дорошенко та Іван Мазепа. Відсьогодні Західна Україна лучиться в одне нерозривне тіло, в Соборну й Суверенну Державу”¹⁴.

Текст Універсалу Директорії про злуку УНР та ЗУНР зачитав Ф. Швець. У ньому наголошувалося: “Однині воєдино зливаються століттями одірвані одна від одної частини єдиної України – Західно-Українська Народна Республіка (Галичина, Буковина і Угорська Україна) і Наддніпрянська велика Україна... Однині є незалежна Українська Народна Республіка”¹⁵.

С. Петлюра з балкона губернського земства звернувся до населення “Я, як отаман всього війська українського, кажу вам, що ми зо всіх боків оточені ворогами. Не слів, а діла чекає від вас УНР”¹⁶. Він закликав населення до вступу до армії, бо після ліквідації держави П. Скоропадського військо значно зменшилося.

Для визначення форми влади та зовнішньополітичних орієнтирів УНР 23 січня 1919 р. був скликаний Трудовий Конгрес, до складу президії якого ввійшли й галичани: соціал-демократ С. Вітик та націонал-демократ Т. Старух. С. Витвиць-

кий від імені УНРади зачитав ухвалу про об'єднання, а секретар конгресу – Золочанський універсал Директорії. 28 січня 1919 р. був ухвалений закон про форму української влади. “З огляду на небезпечний військовий час доручити владу і оборону краю Директорії Української Народної Республіки, яка доповнена представником від Наддніпрянської України”¹⁷.

С. Петлюра на зібранні Трудового Конгресу закликав і лідерів українських держав, і населення для боротьби за незалежність України: “Для цього, щоби оборонити край від ворогів і для того, щоби вам дати спомогу, спокійно творити державну справу – треба мати власне революційне військо... Утворення армії – зараз справа дуже важка... Отже, коли спільними силами візьмемося за оборону України, то ця справа скінчиться щасливо для нашої держави”¹⁸. Головний Отаман, незважаючи на наступ більшовиків, упевнено вірив у позитивний результат визвольних змагань. Він був взірцем для однодумців і не впадав у відчай у таку скрутну для хвилину України.

Отже, УНРада отримала можливість законно впливати на політичне життя Наддніпрянщини, адже мала свого представника у Директорії, а влада останньої, навпаки, не розповсюджувалася на західноукраїнські землі. На цій підставі 12 березня 1919 р. Є. Петрушевича включено до складу Директорії. Хоча формально обидві частини й об'єдналися в одне ціле, однак кожна продовжувала провадити власний політичний курс. Наддніпрянці вели виснажливу боротьбу з більшовиками, а галичани чинили опір полякам.

Для Антанти владнання польсько-українського конфлікту стало одним із пріоритетних. З цією метою була направлена місія на чолі з генералом Бартелемі. 28 лютого він запропонував демаркаційну лінію, за якою майже третина Східної Галичини мала відійти до поляків, включаючи Львів і дрогобицько-бориславський нафтовий басейн. Місія запевняла, що це лише тимчасовий кордон між державами, а остаточно дане питання вирішиться в Парижі. Галичани відмовилися, посилаючись на положення Акта злуки, де йшлося про об'єднану державу, а місія обіцяла визнання тільки галицької державності¹⁹. В цей же час, довідавшись про приїзд Бартелемі, 24 лютого до Станиславова прибув С. Петлюра, а через день відбулася його зустріч з Є. Петрушевичем.

Головний Отаман радив членам галицької делегації прийняти пропозиції генерала Бартелемі, бо це відкриє шлях до визнання України в Європі та дасть змогу отримати допомогу амуніцією і військовими товарами для продовження боротьби за незалежність. Цю позицію він виклав також і в листі до генерал-хорунжого М. Удовиченка: “Хоч вона (демаркаційна лінія – *P.T.*) й не відповідала інтересам галичан, але я настоював на прийнятті її, бо цим досягли б ми: а) фактичного визнання України з боку Антанти; б) отримали б можливість створити бази для підвозу амуніції з Європи; в) оперлися б фактично на Європу в нашій боротьбі з більшовиками – себто з Москвою. Галичани за допомогою Омеляновича-Павленка, який ніколи не орієнтувався в державних справах, відкинули ці умовини...”²⁰. Державний секретар закордонних справ ЗО УНР М. Лозинський також вважав за необхідне прийняття умови перемир'я, бо це дозволило б зміцнити галицьку державність і зберегти її до вирішення політичного становища сходу Європи²¹.

Однак Є. Петрушевич керувався власними мотивами. Адже населення Галичини могло не зрозуміти таких дій: маючи велику армію та майже на рівних тримаючись у боротьбі з поляками, віддавати столицю краю і промислово важливий район?

Після від'їзду з Галичини у листах до лідерів ЗУНР С. Петлюра дякував за теплий прийом Президентові Є. Петрушевичу й командувачеві УГА М. Омеляновичу-Павленку: "Прошу від мене Секретаріат повідомити широкі круги населення Західної Области УНР, що Соборна Україна й її Влада Директорія – зробить все, аби допомогти населенню Західної Области УНР хлібом та харчами"²². До того ж він висловлював сподівання, що "спільними зусиллями виборемо її (незалежність–*P.T.*), захистимо право нашому народові на волю й землю, а Республіці – її тверде світове становище"²³.

У відповідь Є. Петрушевич подякував за теплі слова Головному Отаману: "Іменем Українського Народу, що живе в Західній Области Української народної Республіки, щиро дякуємо за слова признання для праці, яку тут ведемо з метою закріплення української державности та задоволення народу..." і наголошував, що "наші війська ставляють собі Вас, як примір гідний подиву і твердо намірені іти в кожний бік на Ваш приказ, як Головного Отамана всеї української оружної сили"²⁴.

11 березня 1919 р. до Наддніпрянщини виїхала делегація на чолі з Є. Петрушевичем з метою ознайомлення з політичним і міжнародним становищем та для налагодження адміністративних і фінансових справ²⁵.

Отже, на початковому етапі втілення Акту Злуки між обома державами ще підтримувалися тісні стосунки, незважаючи на розбіжності цільових завдань. С. Петлюра направив армію проти більшовиків і виступав за порозуміння з поляками, в той час як для наддніпрянців це було зовсім неприйнятним. До того ж, вони не отримували від Великої України необхідної допомоги, передбаченої умовами злуки. Про це, зокрема, свідчить голова уряду ЗО УНР С. Голубович: "Коли Українська Державність знаходить ся в незвичайно скрутнім положенню, а з трьох боків наступає ворог, придніпрянські братя відмовляють естественної помочи грошової, до якої первісно зобов'язали ся без дальших застережень та умов"²⁶.

Хоча, за повідомленням газети "Република", до Галичини з Наддніпрянщини на початок квітня прибуло 1243 вагони продукції. Серед них 730 цукру, 213 борошна, 223 збіжжя²⁷. До того ж щомісячно уряд УНР надавав грошову допомогу в розмірі мільйона гривень. Але незважаючи на це, відносини між обома частинами УНР залишалися напруженими. Ще більше їх загострювали невдачі в боротьбі з зовнішніми ворогами за українську державність. Тому 20 травня 1919 р. в умовах політичної кризи представники партій – демократично-хліборобської, самостійників-соціалістів, соціалістів-федералістів та всеукраїнського Союзу Хліборобів-власників вислали листа до Є. Петрушевича. У ньому зазначалося, що Директорія нездатна до управління і вже виконала всі свої завдання. Вони писали про скликання спільної Державної наради з метою утворення нової верховної влади в особі спільного Президента й окремих урядів²⁸. Але їхнє прохання адекватної реакції не дістало.

9 червня 1919 р. сталася ще одна важлива подія, що вплинула на подальший розвиток взаємовідносин УНР і ЗУНР. Перебуваючи у Заліщиках, Є. Петрушевич

отримав важливий документ, у якому зазначалося: “з огляду на вагу хвилі й на небезпеку грозячу вітчизні, для скріплення й одностайності державної влади, – президент Виділу Української Національної Ради Західної Области Української Народної Республіки і Державний Секретаріат встановили надати право виконувати всю військову і цивільну владу, яку виконував доси на основі конституції Виділ Української Національної Ради і Державний Секретаріат, уповноваженому диктаторові”²⁹. Ним став Є. Петрушевич. Наддніпрянці ж вважали встановлення диктатури в Галичині протизаконним.

Тодішній міністр внутрішніх справ УНР І. Мазепа пізніше наголошував, “що акт 9 червня був незаконний. Іншими словами: Директорія й уряд побачили в акті проголошення диктатури державний переворот і тому не признавали диктатури Є. Петрушевича правною установою. Вважалось, що через утворення диктатури Українська Національна Рада перестала виконувати владу, тому функції Національної Ради мусіли перейти на Директорію, яка, як суверенна влада обох з’єднаних республік, мала виконувати ті функції через окреме, створене для цього міністерство галицьких справ”³⁰.

Керівники проводу ЗО УНР намагалися вмотивувати необхідність такого кроку. Зокрема, газета УГА “Стрілець” писала: “Др. Петрушевич не усунув насильно правительства, тільки правительство передало йому на час тяжкої воєнної кризи ту владу, яку воно виконувало на основі нашої державної конституції”³¹.

М. Лозинський пояснив це наступним чином: “Наука державного права признає стан найвисшої державної конечности, в яким той, хто має владу, має моральне право вийти поза межі закона, коли сього вимагає оборона держави”³². Тому цілком зрозуміло, чому Є. Петрушевич став диктатором.

27 червня 1919 р. С. Петлюра направив телеграму Є. Петрушевичу, щоб той прибув на нараду всіх членів Директорії до Кам’янця-Подільського у зв’язку з проголошенням диктатури³³. Диктатор відповів, що “з причини положення на фронті і заповідженого приїзду місії Антанти не можу зараз приїхати до Кам’янця. Якщо лиш мій виїзд стане можливим, радо приїду, щоби положити кінець без основним і для обох сторін шкідним непорозумінням”³⁴.

З цією подією можна пов’язати й спробу отамана П. Болбачана вчинити “переворот” у Проскурові 9 червня 1919 р. Він планував арешт С. Петлюри, Ради Народних Міністрів, захоплення влади й створення власного уряду. Але отамана заарештували й розстріляли 24 червня на Чорному Острові. “Розстріляли тоді, коли цей просто – “національний герой” зробив замах на владу головного “національного героя”. Коли ж він робив замах та злочинства супроти революції, коли зробив державну зраду, коли поров різками українських селян, тоді головний “національний герой” не тільки не розстрілював його, а дав йому в Києві, а потім і в Галичині повну волю ходити й робити все, що тому злочинцеві хотілось”, – констатував В. Винниченко³⁵.

4 липня 1919 р. в уряді УНР утворено міністерство у справах Галичини, яке очолив С. Вітик. У той же час диктатора Є. Петрушевича було позбавлено членства у Директорії.

Навесні та на початку літа українські армії продовжували вести боротьбу з переважаючими силами противників. На допомогу полякам прибула армія

Ю. Галлера з Франції. Він виголосив промову перед офіцерами: “ Як птахи з далеких країв прилетіли ми до Вас, щоби в сім місті звити гніздо, з якого полетимо далі на схід, щоб там означити границі нашої держави, де вони мусять бути признані”³⁶. Хоча армія мала бути задіяна проти більшовиків, але поляки використали її у власних інтересах для боротьби проти українців. Погіршилося становище галичан і з вступом в боротьбу Румунії. УГА відступила до Збруча, й постало питання її ліквідації.

З ситуації, що склалася, галичани мали декілька виходів. Два з них зазнали невдачі. Порозуміння з Польщею відпало остаточно, а Румунія відмовила в переході УГА на її територію. Тому залишався єдиний вихід – перейти р. Збруч. Командування Галицької Армії надіслало телеграму С. Петлюрі: “Під сильним напором польських сил, за браком амуніції та інших матеріалів, Галицька Армія буде примушена перейти річку Збруч й шукати опори й охорони на широких ланах Великої України”³⁷. Командування ж Наддніпрянської армії відповіло, що “приймає Галицьку Армію і, як братню, і всіма силами їй допоможе”³⁸. Оскільки Дієва армія була теж притиснута більшовиками до Збруча, керівництво розуміло, що без допомоги Галицької армії взагалі може прийти ліквідація проти-більшовицького фронту.

Врешті-решт 9 липня 1919 р. сам Є. Петрушевич ніби погодився приєднатися до уряду і армії Наддніпрянщини. В результаті переговорів з С. Петлюрою 14 липня 1919 р. Є. Петрушевич остаточно вирішив перевести за Збруч війська та уряд. Його рішення було направлено в Штаб Наддніпрянської Армії: “З огляду на несприятливі обставини... вся Галицька армія і Галицький уряд, починаючи з 15 липня, переходять на східний беріг Збруча, тобто на Наддніпрянщину, щоб усі сили використати для спільної боротьби з большевиками й звільнити від них Наддніпрянську Україну”³⁹.

У Борщеві С. Петлюра пообіцяв диктаторові змінити кабінет міністрів, яким той був незадоволений. До того ж, Головний Отаман запевняв, що стане “ціла Україна проти більшовиків”⁴⁰, вказуючи ніби на повне об’єднання і спільну мету. 16 липня 1919 р. розпочався перехід Галицької армії на територію Великої України. Це відкрило новий етап у взаємовідносинах українських республік. Отже, для С. Петлюри і Є. Петрушевича незалежна Україна була метою їхніх державницьких ідей і змагань. Але втіленню в життя цього плану заважали не тільки численні вороги української державності й відмінності у їхніх політичних поглядах. Незважаючи на об’єднання українських республік у січні 1919 р., вони продовжували жити окремо і вести власну державну політику. Для ЗУНР на першому місці була боротьба з поляками, для УНР – з більшовиками.

Як С. Петлюра, так і Є. Петрушевич не хотіли ні поступатися своєю владою, ні ділитися. Внаслідок недовіри, протистояння, складності зовнішньополітичних обставин українські армії були притиснуті до Збруча, й виникла загроза ліквідації української державності. Незважаючи на численні труднощі, між політичними лідерами було досягнуто нетривкого компромісу.

- ¹ *Мазена І.* Україна в огні і бурі революцій. – К., 2003; *Лозинський М.* Галичина в рр. 1918–1920. – Нью-Йорк, 1970; *Винниченко В.* Відродження нації. – Ч. III. – Київ; Відень, 1920; *Назарук О.* Рік на Великій Україні. – Нью-Йорк, 1978.
- ² *Стахів М.* Україна в добі Директорії У.Н.Р.: в 7 т. – Т. 2. – Скрантон, 1963; *Ярославин С.* Визвольна боротьба на західно-українських землях у 1918–1923 роках. – Філадельфія, 1956; *Верига В.* Визвольна боротьба в Україні 1914–1923рр.: в 2т. – Львів, 2005.
- ³ *Литвин М., Науменко К.* Історія ЗУНР. – Львів, 1995; *Курас І., Солдатенко В.* Соборництво і регіоналізм в українському державотворенні (1917–1920 рр.). – К., 2001; *Сергійчук В.* Українська соборність. – Львів, 1999.; *Литвин С.* Суд історії: Симон Петлюра і петлюріана. – К., 2001.
- ⁴ Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (далі – ЦДАВО України). – Ф. 3505. – Оп. 1. – Спр. 38. – Арк. 15зв.
- ⁵ *Лозинський М.* Назв. праця. – С. 67.
- ⁶ Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали: в 5 т. – Т. 2. – Івано-Франківськ, 2003. – С. 147.
- ⁷ Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали: в 5 т. – Т. 2. – Івано-Франківськ, 2003. – С. 149.
- ⁸ Там само. – С. 149–150.
- ⁹ ЦДАВО України. – Ф. 2192. – Оп. 2. – Спр. 3. – Арк. 1.
- ¹⁰ Там само. – Арк. 1.
- ¹¹ *Ярославин С.* Назв. праця. – С. 92.
- ¹² *Долинський Д.* Боротьба Українського Народу за Волю і Незалежність. Огляд подій за рр. 1918, 1919, 1920. – Вінніпег. – С. 145.
- ¹³ *Кугутяк М.* Галичина: сторінки історії. Нарис історії суспільно-політичного руху (XIX ст.–1939р.). – Івано-Франківськ, 1993. – С. 142.
- ¹⁴ *Стахів М.* Україна в добі Директорії У.Н.Р. – Т. 2. – Україна між двома силами. – С. 53–54.
- ¹⁵ Директорія, Рада Народних міністрів Української Народної Республіки: в 2 т. – Т. 2. – К., 2006. – С. 441.
- ¹⁶ ЦДАВО України. – Ф. 3505. – Оп. 1. – Спр. 36. – Арк. 1зв.
- ¹⁷ *Лозинський М.* Назв. праця. – С. 69.
- ¹⁸ ЦДАВО України. – Ф. 3505. – Оп. 1. – Спр. 36. – Арк. 17.
- ¹⁹ *Ярославин С.* Назв. праця. – Філадельфія, 1956. – С. 36.
- ²⁰ *Петлюра С.* Статті. Листи. Документи. – Т. 2. – Нью-Йорк, 1979. – С. 520.
- ²¹ *Лозинський М.* Назв. праця. – С. 83.
- ²² ЦДАВО України. – Ф. 3505. – Оп. 1. – Спр. 36. – Арк. 44.
- ²³ *Петлюра С.* Статті. Листи. Документи. – Т. 4. – К., 2006. – С. 242.
- ²⁴ ЦДАВО України. – Ф. 3505. – Оп. 1. – Спр. 36. – Арк. 52зв.
- ²⁵ Там само. – Арк. 64.
- ²⁶ Там само. – Спр. 14. – Арк. 260.
- ²⁷ Там само. – Спр. 36. – Арк. 113.
- ²⁸ Державний архів Львівської області (ДАЛО) – Ф. 257. – Оп. 1. – Спр. 1406. – Арк. 7.
- ²⁹ *Лозинський М.* Назв. праця – С. 109.
- ³⁰ *Мазена І.* Україна в огні і бурі революцій. – К., 2003. – С. 225–226.
- ³¹ Стрілець. – 1919. – 9 липня.
- ³² *Лозинський М.* Назв. праця. – С. 107
- ³³ ЦДАВО України. – Ф. 1065. – Оп. 1. – Спр. 6. – Арк. 27.
- ³⁴ Там само. – Ф. 2192. – Оп. 1. – Спр. 2. – Арк. 132.
- ³⁵ Там само. – С. 297.
- ³⁶ *Лозинський М.* Назв. праця. – С. 104.
- ³⁷ *Мазена І.* Назв. праця – С. 224
- ³⁸ Там само. – С. 224.
- ³⁹ Там само. – С. 225.
- ⁴⁰ *Назарук О.* Назв. праця. – С. 180.

Ruslan Tymchenko. RELATIONS BETWEEN SYMON PETLIURA AND IEVHEN PETRUSHEVYCH IN THE CONTEXT OF THE UKRAINIAN STATE-BUILDING PROCESSES (NOVEMBER 1918 – JULY 1919)

The article explores personal relations between Symon Petliura and Ievhen Petrushevych in the period of the preparation, adoption and implementation of the Act Zluky. It analyzes preconditions of the unification of the UNR and the ZUNR and their struggle for the renewal of independence. The main attention is focused on the contradictions that started to appear between the UNR and the ZUNR in the beginning of 1919.

Key words: *Symon Petliura, Ievhen Petrushevych, state building, the Act Zluky.*